

muistio

Tilastokeskus

Tekijä	Päiväys	nro
Suunnitteluosasto	30.11.1982	81

TILASTOKESKUKSEN PITKÄN TÄHTÄYKSEN RUNKOSUUNNITELMAN TARKISTUSMUISTIO

TILASTOKESKUKSEN PITKÄN TÄHTÄYKSEN RUNKOSUUNNITELMAN TARKISTUSMUISTIO

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. JOHDANTO	1
2. YMPÄRISTÖTEKIJÖIDEN KEHITYKSESTÄ JA HAASTEISTA TILASTOKESKUKSELLE	2
2.1. Yhteiskunnan muuttuminen informaatioyhteiskunnaksi	2
2.2. Tutkimustoiminnan rooli muuttuu	2
2.3. Tietosuojakysymykset	3
2.4. Tiedontuotannon organisatorinen kehitys	4
3. TILASTOKESKUKSEN TAVOITTEISTA JA TOIMINTALINJOISTA	6
3.1. Tilastojen tietosisällön kehittäminen	6
3.2. Tutkimustoiminnan vahvistaminen	7
3.3. Tilastokirjaston kehittäminen	7
3.4. Vertailtavuutta edistävät hankkeet kansainvälisessä yhteistyössä	8

1. Johdanto

Tilastokeskuksen pitkän tähtäyksen runkosuunnitelma valmistui touko-
kuussa 1981.¹ Suunnitelma perustuu laajalle selvitystyölle. PTS-työn
kuluessa mm. laadittiin seitsemän erillisselvitystä. On katsottu
että PTS-runkosuunnitelma tulee tarkistaa kolmivuositain samanaikai-
sesti kun laaditaan uutta valtion tilastotoimen kehittämisohjelmaa.

Vajaassa kahdessa vuodessa ei ole tapahtunut sen enempää Tilastokes-
kuksen kuin muun yhteiskunnankaan kehityslinjoissa kovin suuria muu-
toksia. Siksi runkosuunnitelman tarkistuksessa tavoitteena ei ole ollut
uudelleen kirjoitettu asiakirja. Tarkistuksen kuluessa on kerätty tie-
toja keskeisistä kehitykseen vaikuttavista tekijöistä. Tästä materiaalis-
ta on oleellisin koottu tarkistusmuistioksi.

Muistiossa käsitellään vain sellaisia muutostrendejä, jotka näyttävät
olevan erikoisen tärkeitä, ja joita ei ole kyllin painokkaasti esi-
teltty itse runkosuunnitelmassa. Siten siinä ei pyritä päivittämään tai
korjaamaan runkosuunnitelman yksittäisiä kohtia. Tarkistusmuistio on
PTS-runkosuunnitelmaa täydentävä asiakirja.

Tilastokeskuksen johtoryhmä on käsitellyt ja hyväksynyt tarkistusmuis-
tion. Suunnitteluosastolla on asiaa valmistellut Riitta Wallenius.

---

1. Tilastokeskus: Tutkimuksia n:o 71.

2. Ympäristötekijöiden kehityksestä ja haasteista Tilastokeskukselle

2.1. Yhteiskunnan muuttuminen informaatioyhteiskunnaksi

Tiedon merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa kasvaa voimakkaasti. Tiedosta on tulossa yhä tärkeämpi tuotannontekijä, ja se on korvaamassa muita tuotannontekijöitä. Informaatioyhteiskunnassa työvoiman käytön painopiste siirtyy tavaroiden valmistuksesta tiedon tuottamisen ja jakamisen suuntaan. Tiedosta tulee tärkeä kaupan kohde. Tieto myös kansainvälistyy. Tiedonkäsittely- ja tiedonsiirtojärjestelmistä tulee tärkeä resurssi.

Tiedon roolin muuttuminen liittyy teknologian kehitykseen. Uusi teknologia edellyttää mm. koulutus-, tutkimus- ja kehityspalvelujen ja teknologian siirron tehostamista. Sen vaikutuksia on juuri yhteiskunnan muuttuminen yhä enemmän informaatiota hyödyntäväksi. Muita vaikutuksia ovat esimerkiksi työtehtävien ja ammattirakenteen muutokset.

Yhteiskunnan muuttuminen informaatioyhteiskunnaksi antaa Tilastokeskukselle monenlaisia haasteita. Ensinnäkin tilastojen tietosisältöä on kehitettävä, jotta ne soveltuisivat uuden yhteiskunnan kuvaamiseen. Toiseksi tiedon merkityksen kasvaessa ympäröivä yhteiskunta asettaa tilastotoimelle ja Tilastokeskukselle yhä uusia tilastojen sisältöön, laatuun ja saatavuuteen liittyviä vaatimuksia. Kolmanneksi Tilastokeskuksen on käytettävä joustavasti hyväksi kehittyvää tietotekniikkaa. Neljänneksi Tilastokeskuksen on löydettävä oma paikkansa muuttuvassa informaatiojärjestelmien verkostossa.

2.2. Tutkimustoiminnan rooli muuttuu

Tutkimuksen merkitys on yhteiskunnallisen kehityksen myötä jatkuvasti voimistumassa. Teknisen kehityksen edellytyksiä on vilkas tutkimus- ja kehitystoiminta. Tämä ei rajoitu pelkästään tekniseen tai luonnontieteelliseen tutkimukseen, sillä myös teknologian ja yhteiskunnan vuorovaikutusten selvittäminen tulee tärkeäksi.

Suunnittelu, päätöksenteko ja seuranta tulevat yhä enemmän käyttämään tutkimusta apunaan. Niiden metodologisena pohjana tulevat korostumaan abstraktit teoriat, mallit, simulaatiot, päätöksentekoteoriat ja systeemianalyysi, ja ne hyödyntävät yhä enemmän tutkimuksen tarjoamaa aineistoa.

On odotettavissa että myös julkisessa hallinnossa tutkimus tulee liittymään aikaisempaa kiinteämmin yleiseen kehittämiseen ja päätöksentekoon. Erityisesti yhteiskuntapoliittisia ja yhteiskunnallisiin palveluihin liittyviä säädöksiä valmisteltaessa, päätöksiä ja toimenpiteitä suunniteltaessa ja niiden vaikutuksia seurattaessa ryhdyttäneen entistä enemmän käyttämään hyväksi tieteelliseen tutkimukseen perustuvaa tietoa.

Tutkimustoiminnan tehostuminen antaa haasteita Tilastokeskuksen kehittämiselle. Ensinnäkin tilastojen tulee kuvata relevantilla tavalla tutkimus- ja kehitystoimintaa. Toiseksi tutkimuksen merkitys tiedon tarvitsijana kasvaa, ja viraston tulee parantaa yhteyksiään tutkimussektoriin. Kolmanneksi viraston oman tutkimustoiminnan kehittäminen käy yhä tärkeämmäksi.

2.3. Tietosuojakysymykset

Kun tiedon merkitys on korostunut, on myös tallennetun tiedon määrä kasvanut voimakkaasti. Tiedon siirto ja yhdistely on teknisesti helpottunut. Tämä kehitys, joka on jatkuvasti voimistumassa, on tuonut tietosuojavaatimukset painokkaasti esille. Tietosuoja ja julkisuutta koskevat säädökset tulevatkin lähivuosina kehittymään.

Tietosuojakomitea on laatinut ehdotuksen yksityistä kansalaista koskevien tietojen rekisteröinnissä noudatettaviksi säädöksiksi. Pyrkimyksenä on turvata kansalaisten yksityisyyden suoja ja oikeusturva niin, että samalla turvataan henkilöä koskevien tietojen käyttö yksilön ja yhteiskunnan kannalta hyväksyttäviin tarkoituksiin.

Tilastokeskus sijaitsee informaatioketjussa tiedonantajien ja tiedonkäyttäjien välissä. Tiedonantajat, yksityiset kansalaiset ja yhteisöt odottavat, että tilastojen laadintaa varten annettuja perustietoja ei

käytetä muihin tarkoituksiin, joita nämä eivät voisi hyväksyä. Tilastotietojen käyttäjät odottavat tietojen olevan luotettavia. Luotettavuuden takaamiseksi tulee tiedonantajille voida taata luottamuksellisuus. Perusaineistojen salassapitoa ja edelleen luovuttamista koskevien säännösten tulee olla kattavat ja selkeät.

Valtionhallinnossa pyritään jatkuvasti rationalisoimaan tietotuotantoa. Tilastokeskuksen osalta tämä merkitsee paitsi sitä, että tilastotuotannossa tulee edistää erilaisten hallinnollisten tietoaaineistojen hyväksikäyttöä, myös sitä että Tilastokeskuksessa olevan perusaineiston kysyntä kasvaa. Koska Tilastokeskuksen päätehtävänä on tilastojen tuottaminen, on ensisijaisesti turvattava tiedonantajien luottamus tietosuojaan virastossa. Siten on asetettava tiedonantajien intressit perustietoja tarvitsevien tahojen intressien edelle. Tämä saattaisi merkitä, että vastaisuudessa ei yksikkökohtaisia tietoja luovutettaisi tieteellistä tutkimustakaan varten.

2.4. Tiedontuotannon organisatorinen kehitys

Yhteiskunnan kehitys informaatioyhteiskunnaksi merkitsee myös tiedontuotannon hajaantumista yhä useammalle taholle ja tasolle. Syntyy yhä uusia rinnakkaisia tai toisiinsa lomittuvia tietojärjestelmiä. Samalla mahdollisuudet tilastomuotoisenkin tiedon tuotantoon kasvavat kaikkialla yhteiskunnassa.

Tilastokeskus tulee tilastotuotannossaan käyttämään yhä enemmän hyväksi muualla kerättyjä aineistoja. Suhde tiedonantaja - tilastontuottaja on muuttumassa kaksiportaiseksi suhteeksi tiedonantaja - tiedonkerääjä/muokkaaja - tilastontekijä. Kun perustietojen saamisessa yhä enemmän turvaudutaan valmiisiin tietoaaineistoihin, menetetään mahdollisuus välittömästi vaikuttaa perusaineiston laatuun. Tästä syystä koordinoinin ja standardoinnin tehostaminen on tärkeätä.

Tilastomuotoisen tiedon sijaitseminen hajalleen eri puolilla yhteiskuntaa haittaa tilastojen käyttöä. Tilastokeskuksen tulisi keskitetysti välittää tietoja. Tämä asettaa kuitenkin vaatimuksia välitettävän tiedon laadulle. On kehitettävä tilaston laatukriteerit ja tilasto-

tuotannon laadunvalvontamenetelmät sekä laatuselostemallit, jotka olisivat sovellettavissa ainakin valtion tilastotoimessa.

Hallinnon yleiseen kehitykseen liittyy se, että valtion tilastotoimen tehtävien ja toimintojen organisoiminen aluetasolla tulee ajan-kohtaiseksi. Myös tässä törmätään laatu- ja luottamuksellisuuskysymyksiin. Tilastotietojen vertailukelpoisuuden säilymiseen ja salassapito- ja vastuukysymyksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota alueellistamistoimia suunniteltaessa.

Tiedontuotannon hajautuminen ja monipuolistuminen tekee tärkeäksi Tilastokeskuksen sisäisen organisaation sekä tilastotoiminta koskevan koordinoinnin kehittämisen. Tällöin on selvitettävä eri viranomaisten välinen työnjako tilastotuotannossa, sekä tilastotoimen suhde muuhun valtionhallinnon tietotuotantoon. Tavoitteena on Tilastokeskuksen statuksen vahvistaminen ja valtuuksien lisääminen koordinoinnissa.

3. Tilastokeskuksen tavoitteista ja toimintalinjoista

3.1. Tilastojen tietosisällön kehittäminen

Tiedon merkitys yhteiskunnassa kasvaa. Tällöin lisääntyy myös tilastotiedon kysyntä. Tilastotoimen odotetaan vastaavan yhä uusiin tiedontarpeisiin. Yhä merkittävämmäksi käy kokonaisuusien hallinta, ja myös kokonaisuusien kuvaaminen.

Suuri osa uusista tiedontarpeista on sellaisia, että niihin voidaan vastata olemassaolevaa perusaineistoa käyttäen. Tiedon hallintavälineiden, tietohakemistojen ja tietokantojen, kehitys antaa tähän hyvät mahdollisuudet. Osa uusista tiedontarpeista on kuitenkin sellaisia, että niiden tyydyttäminen edellyttää myös perusaineiston kehittämistä ja luokitusten uudistamista.

Tuotantomenetelmien ja tietojenkäsittelylaitteistojen kehittyminen antaa aikaisempaa paremmat mahdollisuudet paneutua tietosisällöllisiin uudistuksiin. Sisällön kehittäminen edellyttää tiivistä yhteistyötä keskeisten käyttäjäryhmien kanssa. Se edellyttää myös tilastotietojen tarpeiden kartoitusta. Tarvetutkimusten ja käyttäjäanalyysien lisääminen ja monipuolistaminen auttaa sopeuttamaan tilastotuotantoa paremmin kysyntää vastaavaksi, ja kehittämään tuotevalikoimaa tarkoituksenmukaisemmaksi. Tarpeiden kirjon kasvaessa tulee ajankohtaiseksi myös kehittää menetelmät tilastotarpeiden priorisoimiseksi.

Tilastojen sisällön kehittämisen painopisteissä ei voida odottaa tapahtuvan ratkaisevaa muutosta. Siten talous-, työvoima-, elinolo- ja ympäristötilastojen sisällöllinen kehittäminen on edelleen tärkeää. Näillä tilastoalueilla keskeisiä kehittämiskohteita tulevat olemaan palveluelinkeinoja, teknologiaa, tietotekniikkaa, tutkimustoimintaa ja julkista sektoria kuvaavat tilastot.

3.2. Tutkimustoiminnan vahvistaminen

Tutkimustoiminnan merkitys korostuu koko yhteiskunnassa. Näin tutkimuslaitoksista, korkeakouluista ja tutkijoista tulee yhä tärkeämpi tilastojen käyttäjäryhmä. Hyvistä yhteyksistä tähän ryhmään hyöttyy kumpikin osapuoli. Yhteydenpidot tulisikin saada säännöllisiksi. Tilastokeskuksen oman tutkimustoiminnan kehittäminen antaa entistä parempia valmiuksia yhteistoimintaan.

Tutkijoiden auttaminen edellyttää muunmuassa tilastoaineistojen, atk-aineistot mukaanlukien, säilyttämistä tutkijoille sopivassa muodossa. Se edellyttää myös maksullisen palvelutoiminnan kehittämistä paremmin myös tutkimustoimintaa palvelevaksi. Tähän liittyen on harjittava maksullisen tutkimustyön sopivaa laajuutta sekä sen suhdetta Tilastokeskuksen omaan tutkimustoimintaan, sen laajuuteen ja rakenteeseen.

Tilastokeskuksen tehtävät tulevat yhä vaativammiksi. Pitkälle jalostetun tiedon tarpeen voi odottaa kasvavan. Tilastokeskuksen tulee yhä enemmän hoitaa itse tietojensa jatkojalostus, koska sillä on paras aineistoa koskeva asiantuntemus. Näin voidaan taata jalostetun tiedon korkea laatu. Muutenkin Tilastokeskus tulee kiinnittämään yhä enemmän huomiota tilastojen laadun parantamiseen. Tilastojen tietosisällön kehittäminen saa yhä enemmän painoa. Tilastojen tarvetutkimuksia ja käyttäjäanalyysseja tuliaan monipuolistamaan. Tilastojen käyttäjiä pyritään palvelemaan yhä yksiköllisemmin opastamalla heitä kasvavassa tietotulvassa, ja tarjoamalla analyysseja tilastojen käytettävyydestä eri yhteyksissä. Yhteydenpitoa ja yhteistyötä muiden tilastovirastojen ja muiden tiedontuottajien kanssa kehitetään. Kaikkien tämänkaltaisten toimintojen kohentaminen edellyttää Tilastokeskukselta tutkimuksellisia valmiuksia ja vankkaa pohjaa menetelmällisissä kysymyksissä.

3.3. Tilastokirjaston kehittäminen

Vuonna 1982 tilastokirjastolle annettiin tilastoalan keskuskirjaston velvoitteet. Uuden asemansa mukaisesti tilastokirjastolla on tieteellisessä informaatioverkossa vastuu kattavan koti- ja ulkomaisen tilastokokoelman hankkimisesta ja käyttöön asettamisesta sekä alaan liittyvästä tietopalvelusta.

Virasto pyrkii tehostamaan tietopalvelua, joka kattaa koko valtion tilastotoimen. Myös muita maita koskevien tilastoaineistojen välittämistä kotimaisille käyttäjille tehostetaan.

Tilastokirjaston kokoelmiin pyritään hankkimaan keskeinen koti- ja ulkomainen valtion tilasto riippumatta tiedon tallennusmuodosta. Muun tilastotiedon saatavuus turvataan välittämällä tiedot informaatioalan yhteistoimintamuotoja käyttäen. Yhteistyötä koti- ja ulkomaisen kirjasto- ja informaatiopalveluyksiköiden välillä lisätään tilastotietojen saatavuuden parantamiseksi maan eri osissa.

Tilastoja voidaan hyödyntää lähes kaikessa tutkimuksessa tieteenalasta riippumatta. Kullakin alalla on omat kirjallisuusviitekantansa ja hakemistonsa. Näihin tietokantoihin pitää saada tutkimusalaan liittyvät tiedot käytettävissä olevista tilastoista. Tilastokirjaston kokoelmien ja toiminnan suunnittelemiseksi tutkimusta tyydyttäväksi on luotava yhteydet keskeisiin tutkimuselimiin.

3.4. Vertailtavuutta edistävät hankkeet kansainvälisessä yhteistyössä

Tilastojen kansainvälinen vertailtavuus tulee yhä tärkeämmäksi. Sen vuoksi vertailtavuutta edistävien hankkeiden merkitys kansainvälisen yhteistyön painopistealueena tulee korostumaan.

Vertailtavuutta edistävät hankkeet ovat erityisen sopivia Suomen kansainvälisessä tilastoyhteistyössä. Sijaintinsa, historiansa ja kontaktiensa ansiosta on suomalaisilla sellainen asema ja asiantuntemus, että kohtuullisella resurssipanoksella voidaan työskennellä tilastojen vertailtavuuden parantamiseksi. Erityisesti tämä pätee talousjärjestelmiltään erilaisten maiden tilastoja vertailtaessa. Näitä hankkeita voidaan toteuttaa niin eri järjestöjen kuin eri maidenkin kanssa.

Tällainen yhteistyö on hyödyllistä useammalla eri tavalla. Ensinnäkin tilastojen yleinen kansainvälinen vertailtavuus kohenee, ja vertaillevien analyysien mahdollisuudet paranevat. Toiseksi omien tilastotietojen ryhmiteltävyys kehittyy, kun hankkeen tuloksena on usein kahden tai useamman luokituksen mukaiset tiedot. Kolmanneksi vertailuhankkeet ovat hyviä tilastoaineiston laadun testejä, ja ne antavat sysäyksiä laadun nostamiseen.